

»Adolar Sokolski . . . Vera . . . Marko Cingara . . .«

Šel sem iz kuhinje tako utrujen, kakor da bi nosil na hrbtu breme samega kamenja na vrh Begunjšice. Zaklenil sem se v svojo izbo, legel v posteljo, skrtil se pod odejo. Že sem bil zadremal, že so me bile narahlo pobožale tople sanje, ko mi je zabrenčala muha tik mimo ušesa, da sem stresel z glavo ter se vzdramil. Muhe ni bilo nikjer, pač pa se je glasila odnekod tista strašna pesem, napol pridušena, komaj razločna.

»Adolar . . . Marko Cingara . . .«

Potegnilo me je iz postelje z nepremagljivo močjó. Neusmiljena pesem me je vodila na vrvici kakor slepca. Šel sem po prstih do duri, odprl jih brez šuma, tipal po temnem hodniku, pritipal se do gospodarjevih duri ter prisluškal.

»Adolar . . . Marko Cingara . . . Marko Cingara . . . Adolar . . .«

Spoznal sem glas gospoda Nandeta samega. On, ki mu je bilo spanje vsega življenja pomen in cilj, je bral v postelji. Bral hitro, sunkoma, s pritajenim glasom; bilo je v tem glasu kakor sramežljivo ihtenje.

Tisto noč nisem spal. Če sem za hip zadremal, se mi je koj prikazal grozni Marko Cingara; bil je velik dedec s črno grivo in črnimi očmi, oblečen v našarjene, pisane cunje; brusil je nož, škripal z belimi zobmi, bližal se postelji; nazadnje se mi je porogljivo nasmehnil, sedel na stol ter se pričel briti . . . Pod oknom je Adolar Sokolski brenkal na gitaro . . .

Zatekel sem se k molitvi. Ali v božjo besedo samo je brez vesti in kesanja posegel Marko Cingara ter jo preglasil. Nato sem sklenil, da napravim konec temu svojemu bednemu življenju.

Ko sem se zjutraj pogledal v ogledalo, sem bil podoben smrti sami, nič več tistemu korajžnemu fantu, ki je bil nekoč in ki ga je brez greha obglavil mogočni Marko Cingara.

Pohujšani so ljudje, nevredni lepote, že zato nevredni, ker je niso željni! Pojdi k živalim; tudi sveti Francišek je storil takisto!

Šel sem k njim. Imeli smo kakadúja, prijazno belopéro živalco z rumenim čopom in junaškim kljunom. Stopil sem k njemu in sem ga vprašal:

»Kako sodiš, o kakadúj, ti belopéri, o umetnosti in lepoti?«

Namršil je rumeni čop, zavil obili vrat ter zajavkal milo in zategnjeno:

»Adolar!«

Poiskal sem svojega psička, tega lepega, črnega, svilnodlakega, ki sem ga bil krstil za Firbca, zato ker je bil modrosti željan.

»Kako misliš ti, o Firbec, o umetnosti, o njenih pravih ciljih ter o njenem pomenu za povzdigo človeštva k nadzemeljskim višavam?«

Zaokrenil se je zaničljivo in brez besede ter se s povešenim repom napotil naravnost v kuhinjo, k ciganski siroti.

Še tá, ki sem ga imel od srca rad!

Pobegnil sem v gaj. Rdeče listje je pošumevalo v jesenskem vetru; ali gorjé, šumelo je eno samo pesem, brez nehanja, brez usmiljenja.

»Adolar . . . Marko Cingara . . . Marko Cingara . . . Adolar . . .«

Moje lepe, ljube sence so umrle, pokopane so bile brez gomile in brez križa. Čemu bi živele in komú? V zasmeh ljudem, živalim in nedolžnemu gaju samemu. Premaгал in pokopal jih je vse povrsti slavni Marko Cingara, njegov zmagoslavni krohot se razlega od obzorja do obzorja . . .

Čutil sem, da se bliža konec, strašnejši od smrti same. Mračila se mi je duša, tonila je v brezdano noč. Ali poprej se bo zgodilo še nekaj drugega:

Prikaže naj se po tej ali oni poti človek s tistimi rdečimi zvezki pod pázduho — ubijem ga s sekiro ter ga dam pokopati na svoje stroške! —

MENICE.

Stanovala sva skupaj v pohlevnem predmestnem kotu, ker nama je šla v tistih časih obema trda. Moj tovariš je bil kljub vsem nadlogam vesel in glasen človek, le malo preveč nestalen in vihrav se mi je zdel. V svojem nehanju je bil blagodušen otrok, ki vedoma nikomur ni storil žalosti. Nekoč, ob hudi zimi, je planil v izbo ves zasopel, rdeč in prešeren, oči zasolzele od smeha in ivja.

»Zdajle, prav zdajle sem pridelal smrten greh, še enega vrh druge vse, ki ležé na duši!«

Grel si je roké ob peči ter govoril po svoji navadi, hlastno, skokoma, brez počitka.

»Po cesti so se drsali otroci, kakor smo se tudi mi v tistih dneh, ki jim Bog blagoslovi spomin. Grem brez skrbi po tej gladki drsavici, kar mi spodrsne, da zapplešem v kolobarju in toliko, da ne treščim ob tla, z nosom naprej. Bušim v smeh . . . pa se nenadoma domislim, da je tako drsanje po sredi očitne ceste zabranjeno . . . zaradi tistih ljudi, ki se ne znajo več ne drsati, ne smejati. Ozrem se . . . izza oĝla se prikaže debel stražnik. Vi, stražnik! — ga pokličem ter pokažem s prstom na veselo jato. Stražnik lomasti s težkimi koraki, ogromen v svojem zimskem plašču, mrk in pust. Otroci se vrišče razbegnejo; ostane samo prav

majhen, droben fantek, morda komaj za šolo dorastel; stoji tam, ne gane se, trepeče, strmi z velikimi očmi, napol v čudu, napol v grozi. Silna roka stražnikova, večja od otroka samega, se mu spusti počasi na ramo. — Čigav si? — Otrok zajecá, nisem razumel kaj, ter pokaže daleč nekam v ulico. Stražnik ga prime narahlo za roko... narahlo, zato da bi je ne zdrobil. — Pojdi z mano... k očetu! — Takrat, kakor domenjena, se ozreta oba hkrati name. Oči otrokove so bile polne brezmejne groze; v očeh stražnikovih pa je bilo golo, hladno zaničevanje... Tako, glej, sem bil navsezgodaj pridelal smrten greh!»

Mèl si je premrle roké ter se tiho, zadovoljno smejal.

»Ne vem, če je bil smrten greh, ali če je bila neumnost. Če je bil greh, čemú se smeješ?»

»Prav dobro vem, da je bil smrten greh... in grehu se ne smejem... Veseli me le prijetna misel, da mi ta greh ne bo obtežil duše, niti za toliko ne, kakor golobje perče... celih pet ali šest let. To je približni rok za take menice. Kar storim, mislim in rečem... vsak hip življenja je menica, ki jo podpišem ponevedoma, brez preudarka, v naglici in malomarnosti. Plačati pa jo je treba vse do zadnjega vinarja in z oderuški obrestmi. Grešil si... tvoja pamet razsodi natanko, da si grešil, ali tvoje srce je mirno. Malenkost! — praviš ter zažvižgaš in greš po svoji poti. Čez pet ali šest let... saj sem rekel, da je to približni rok... čez pet ali šest let sediš v veseli družbi, ali doma za pečjó, ali v pisarni pred pustimi akti... pa te udari pest naravnost po sredi srca: Plačaj, kar si dolžan! — Oglasil se je neusmiljeni terjavec, oglasil se je in te ne izpusti več. Tista 'malenkost' je bila menica, ki si jo bil mimogrede podpisal ter si koj pozabil nanjo. — Plačaj, kar si dolžan! — Tista malenkost, prašek na cesti, stoji pred tabo kakor ogromna gora, črno kipeča v oblake; stoji pred tabo, širi se in raste, dokler se nate ne preválí. — Plačaj, kar si dolžan! — Ah, vsaka beseda, vsaka kretnja, vsak pogled je menica. Človek podpisuje neprestano, sam ne ve kaj. Morda bi ne bil tako lahkomišeln, če bi rok bil malo krajši... teden dni recimo, ali vsaj le mesec dni... ali če bi bilo treba plačati sproti, na roko. Tako pa se kopičijo menice, zmerom več jih je in zmerom strašnejše so obresti, kolikor dalje teko leta... Starec ima upognjen hrbet, gube na čelu, plešo na temenu, utrujenost in žalost v očeh, nemirno spanje... to so menice in obresti. Nazadnje ga zadušé... in gorjé se mu, kdor ne poplača do zadnjega vinarja!»

»Smeh te je minil... zaradi take ničevosti!»

»Iz ničevosti je sestavljeno to človeško življenje — je rekel Multatuli. In še je opomnil, da Jehova ni poslal Egipčanom tigrov, temveč kobilice... Čez pet ali šest let bo stal pred menoj tisti otrok in bo moj terjavec in tožnik. Brezčuten, neizprosni terjavec bo, ne bo mi dal mirú ne noč, ne dan. Videl bom njegove oči, polne groze in žalosti; videl bom njegovo drobno rókco, ki bo vsa trepetala. Zraven njega bom videl stražnika in njegove oči, ki bodo polne mrzlega zaničevanja: Plačaj, kar si dolžan! — O, kar na cesti sem bil podpisal menico za visoko glavnico in na oderuške obresti!»

Stopil je stran od peči ter si prižgal cigareto.

»Pa kaj bi zdaj o tem! Saj je časa še pet ali šest let... to je približni rok... in pa — ena menica več ali manj! — Skuhajva si čaja, premražen sem!» —

NENAPISANI ROMANI.

Naletel sem bil v krčmi na znanca, trebušatega, napol plešastega, prezgodaj ostarelega človeka. Imel ga je nekoliko v glavi, le toliko, da so se mu misli malo prehitro izmenjavale in cepile.

Pravil mi je:

»Nikoli se nisem pečal z umetnostjo, najmanj še s pisanjem. Svojo službico imam, svojo pohlevno kravico, ki mi daje vsakdanje mleko. Vse drugo mi nič ni mar. Zadnjič pa me je bil zalotil človek, ki hodi po svetu in ponuja snovi. Saj poznaš ljudi te sorte. Podobni so tistim, ki prodajajo po deset vinarjev nezmotljive nasvete, kako se dadó brez težave doseči milijoni. Človek, ki ponuja snovi, pravi, da ni umetnik; že zato ne, ker nima časa; in sploh... Ali če bi utegnil, da bi napisal roman, kakor ga svet še ni bral. Nato pripoveduje... vrag vedi kaj! Izpiješ in plačaš in greš godrnjaje po svojih potih... Ne vem, kako da se je bil name nameril. Saj me je poznal komaj izdaleč in tako malopridnega obraza tudi nimam, da bi kdo sodil... tako in tako! Ali spravil me je bil na čudne misli, ki mi dolgo niso dale mirú. Kaj je roman? Ali je roman tista devetkrat zamésena in pregnetena mešanica zaljubljenosti, prešestvovanja, ubojev in samomorov? Če je tako, tedaj je poteklo moje življenje brez romanov. Učenjaki pravijo nekako, da je roman verna slika dobe, kakor se ta doba razodeva v življenju in nehanju posameznih ljudi. Tudi po mnenju učenjakov nisem junak romana, še postranska oseba ne. Kajti moje življenje nima za današnjo dobo niti tolikega pomena, kolikor ga ima era sama bilka za podobo